

O'QISH DARSLARIDA ILMIY OMMABOP ASARLARNI O'QITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Qahramonov Aliboy Yolgoshevich

Filologiya fanlari nomzodi, ISFT instituti katta o'qituvchisi

Botirova Feruza

Nurmatova Muqaddas

Najmiddinova Nargiza

ISFT instituti Boshlang'ich ta'lim fakulteti 3-kurs talabalari

Annotatsiya: Ilmiy-ommabop asarlar fanni sinfda o'qitishda samarali vosita bo'ladi. Ommaviy ilmiy ishlarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda o'qituvchilar ulardan o'quvchilarni qiziqtirish, faol o'rganishni targ'ib qilish, fanni o'quvchilar hayoti bilan bog'lashda foydalanishlari mumkin. Matnlarni sinchkovlik bilan tanlash, ulardan foydalanishni rejalashtirish va o'quvchilarning tushunishini baholash orqali o'qituvchilar ommabop ilmiy ishlar fanni o'qitishga ijobiy hissa qo'shishini ta'minlashi mumkin. Ushbu maqolada o'qish darslarida ilmiy ommabop asarlarni o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari haqida mulohaza yuritilgan.

Kalit so'zlar: ilmiy-ommabop, metod, matn, asar, o'qish, dars, texnika, hamkorlik, o'quvchi, ilmiy ish, bahs.

O'qitish jarayonida, ilmiy ommabop asarlarni o'qitish muhim vaqt talab etuvchi bir mashg'ulotdir. Bu jarayonda, o'qituvchilar o'quvchilarga ilmiy ommabop asarlarni o'qitishda yordam bera olishadi. Ilmiy ommabop asarlarni o'qitishda muhim qadam, ilmiy tadqiqot metodologiyasini o'rganishdir. O'qituvchilar bu metodologiyani o'quvchilariga o'rgatish orqali, ularni ilmiy tarjima va mazmunni tahlil qilishda ko'rsatilgan qabul qilishlarni oson tushuntirishadi.

1. O'ziga xos metodologiya: O'qish darslarida ilmiy ommabop asarlarni o'qitish uchun o'ziga xos metodologiyalar va ta'limiy usullar tanlash juda muhimdir. Bu usullar o'quvchilarga mazmunni tushuntirish, tahlil qilish va mustaqil fikrni rivojlantirishda yordam bera olishi kerak.

2. **Amaliyotga yo'naltirilgan darslar:** O'qish jarayonini amaliyotga yo'naltirilgan darslar orqali samarali qilish muhimdir. O'quvchilarga amaliy mashg'ulotlar, taqdimotlar, va ilmiy muloqotlar orqali konseptni tushuntirish, nazariy materiallarni amaliyotga o'tkazish va o'rganish uchun imkoniyat yaratish kerak.

3. **So'z usti muloqot:** O'qituvchilar o'quvchilar o'rtasida o'qishni ommabop asarlarni taqqoslash, fikrlarni almashish va muzokaralar tashkil etishni o'rganishadi. Bu, o'quvchilarni aktivlashtiradi va ularning fikrini rivojlantirishga yordam beradi.

4. **Ilmiy tarjima va analitika:** O'qituvchi o'quvchilarni ilmiy tarjima qilish va analitik fikrni rivojlantirishda yordam bera olishi kerak. Bu, o'quvchilarga ommabop asarlarning mazmunini tushuntirish, tahlil qilish, va mustaqil fikr yaratishga imkon beradi.

5. **Texnikaviy vositalardan foydalanish:** Ilmiy ommabop asarlarni o'qitishda texnikaviy vositalardan, masalan, kompyuterlar, internet, va elektron kutubxonalardan foydalanish juda muhimdir. Bu vositalar o'quvchilarni yangi ma'lumotlarga e'tibor qaratish, tadqiqot qilish, va o'rganish uchun ilmiy manbalardan foydalanishga imkon beradi.

6. **Dinamik dars tuzilishi:** Darslar o'quvchilarga mazmunni tahlil qilish, savollar o'rganish va o'qitishni ilmiy tarjima qilish jarayonida dinamik bo'lishi kerak. Bu, o'quvchilarning diqqatini saqlash, faol ishtirok etish, va o'rganishni samarali qilishga imkon beradi.

7. **O'qitishning hamkorlik tajribasi:** O'qituvchilar o'quvchilarni o'qish jarayonida hamkorlikda ishlash, ularning savollari va muammolari bilan shug'ullanish juda muhimdir. Hamkorlik tajribasi o'quvchilarni o'qish jarayonida qatnashish va fikr almashishga imkon beradi.

Mashhur ilmiy asarlar fanni sinfda o'qitishda qimmatli vosita bo'lishi mumkin. Ular o'quvchilarni qiziqtirish, faol o'rganishni rivojlantirish va fanni o'quvchilar hayoti bilan bog'lashda yordam berishi mumkin. Biroq, o'qituvchilar

o‘z darslarida ilmiy ommabop asarlardan foydalanishda e‘tiborga olishlari kerak bo‘lgan o‘ziga xos xususiyatlar mavjud.

Eng muhim jihatlardan biri bu matnning qiyinchilik darajasidir. Ommabop ilmiy asarlar keng omma uchun yoziladi, shuning uchun ular murakkabligi jihatidan juda xilma-xil bo‘lishi mumkin. O‘qituvchilar o‘quvchilarining o‘qish darajasi va asosiy bilimlariga mos keladigan matnlarni tanlashlari kerak.

Yana bir muhim nuqta - matnning to‘g‘riligi. Ommabop ilmiy ishlar har doim ham ekspertlar tomonidan tekshirilmaydi, shuning uchun ulardagi ma‘lumotlarning to‘g‘riligiga ishonch hosil qilish kerak. O‘qituvchilar buni muallifning ma‘lumotlarini tekshirish va boshqa ma‘lumot manbalariga murojaat qilish orqali amalga oshirishlari mumkin.

Matnning qiyinligi va aniqligi darajasidan tashqari, o‘qituvchilar o‘z darslarida ilmiy ommabop asarlardan foydalanish maqsadini ham hisobga olishlari kerak. Ular matndan yangi kontseptsiyani kiritish uchun foydalanayaptimi? O‘tilgan mavzu bo‘yicha qo‘shimcha ma‘lumot berish uchunmi? Yoki munozara va munozarani rag‘batlantirish uchunmi? Maqsad darsda matndan qanday foydalanilishini aniqlashga yordam beradi. O‘qituvchi ommabop ilmiy ishni tanlagandan so‘ng, undan darsda qanday foydalanishni rejalashtirishi kerak. Ommabop ilmiy ishlardan foydalanishning bir qancha turli usullari mavjud, masalan:

O‘quvchilarga matnni mustaqil o‘qib chiqish va keyin uni sinfda muhokama qilish. Matnni ma‘ruza yoki taqdimot uchun asos sifatida ishlatish. Simulyatsiya yoki rolli o‘yinni yaratish uchun matndan foydalanish. Tadqiqot loyihasi uchun savollar yaratish uchun matndan foydalanish. Tanlangan aniq faoliyat darsning o‘quv maqsadlariga bog‘liq bo‘ladi.

Dars jarayonida ilmiy ommabop asarlardan foydalanilganda, asarning g‘oyasini bilish kerak. Ommabop ilmiy asarlar ko‘pincha ma‘lum bir nuqtai nazardan yoziladi va ular masalaning barcha tomonlarini ko‘rsatmasligi mumkin.

O'qituvchilar o'quvchilarni o'qiyotgan ma'lumotlari haqida tanqidiy fikrlashga undash orqali ularni xabardor qilishlariga yordam berishi mumkin.

Nihoyat, o'quvchilar ilmiy ommabop asarni o'qib bo'lgach, o'quvchilarning materialni qanday tushunishlarini baholash zarur. Buni turli usullar bilan amalga oshirish mumkin, masalan:

O'quvchilardan matnning qisqacha mazmunini yozishni so'rash.

O'quvchilarga matn bo'yicha savollarga javob berish.

O'quvchilarni matn bo'yicha bahs yoki munozarada ishtirok etish.

Baholash o'quvchilarning ilmiy ommabop asarlarni o'qish orqali kerakli bilim va ko'nikmalarni egallashini ta'minlashga yordam beradi.

Boshlang'ich sinflarda ilmiy-ommabop asarlarni o'qitishdan asosiy maqsad bolalarga tabiat, kishilar mehnati va ijtimoiy hayot haqida muayyan bilim berish, bolalarni kitob bilan mustaqil ishlashga va undan aniq bilim olishga o'rgatishdan iborat.

Tabiatshunoslikka oid va tarixiy mavzudagi maqolalarni o'qish bilan bog'liq holda tabiat hodisalarini kuzatish (masalan, daraxt kurtaklarining bo'rtishi), o'quvchilarni dehqonlar mehnati bilan tanishtirish, mamlakatimizda yuz bergan o'zgarishlarning guvohi va ishtirokchilari bo'lgan insonlar bilan uchrashuvlar uyushtirish maqsadga muvofiq.

Ijtimoiy-tarixiy mazmundagi asarlar Vatanimiz o'tmishi, xalqimiz hayoti, mardonavor kurashi, ulug' siymolar amalga oshirgan ishlar, tarixiy sanalar to'g'risida bilim beradi. O'qish darsliklaridan o'rin olgan Beruniy, Ibn Sino, Amir Temur, Alisher Navoiy, Bobur va boshqa ajdodlarimiz haqidagi matnlar shular jumlasidandir. Bu xildagi matnlar o'quvchilarni nafaqat o'tmishimiz bilan tanishtiradi, balki ularning Vatan oldidagi farzandlik burchi va mas'uliyatni teran anglashga ham yordam beradi. O'quvchilarda Vatanga muhabbat tuyg'usi shu tariqa shakllanadi.

Vatanimiz o‘tmishi haqida hikoya qilingan ilmiy-ommabop asarlar bilan tanishtirish va ularni tahlil qilish jarayonida o‘quvchilar o‘tmish bilan bugungi kuni taqqoslash imkoniga ega bo‘ladilar. Jamiyat taraqqiyoti haqida qisqacha bo‘lsa-da, tushuncha hosil qiladilar. Bu borada, ayniqsa, milliy istiqlol bilan bog‘liq mavzudagi asarlar tahliliga alohida e‘tibor berish zarur.

Tarixiy mavzudagi maqolalarni unga mos rasmlar bilan bog‘lab o‘qitish kishilarning hayot uchun intilishlari, ota-bobolarimizning dushmanlardan Vatanni saqlash uchun qanday kurashganliklarini tushunib yetishga yordam beradi; o‘quvchilar mehnat hayotning asosi ekanligini, insonlar turmushi mehnat tufayli rivojlanib, farovonlashib borishini bilib oladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o‘qitish metodikasi. –T.: Bayoz, 2022
2. Mehrididinov Z. Isamuhammedov O. “Boshlang‘ich ta‘lim saboqlari” Toshkent 2014.
3. M.Yo‘ldoshev. O‘zbek tili praktikumi (1-qism). Toshkent: TDPU. 2005
4. Oripov B. T. Darslarning samaradorligini oshirish yo‘llari. Toshkent: 1983-yil.
5. Rahmonova Ye.R., Razzoqov D.N. “Pedagogik texnologiyalar” fanidan o‘quv qo‘llanma. –T.: 2007.
6. Roziqov O., Og‘ayev S., Mahmudov M., Adizov B. Ta‘lim texnologiyasi. – T.: O‘qituvchi, 2002.
7. Dehqonova M.U., Djanaliyeva G.A. Ta‘lim metodlarini tanlash mezonlari va muammolari. Ta‘lim texnologiyalari. T., 2006-yil